

De geschiedenis van Endocriene Ziekten

1947

- Endocrinologie wordt al lang erkend als essentieel onderdeel van de interne geneeskunde. Dit blijkt o.a. uit de oprichting van de Nederlandse Vereniging voor Endocrinologie in dit jaar.

1956

- De kliniek voor inwendige ziekten, toen nog gelokaliseerd in de academische afdeling van het Sint Canisiusziekenhuis (prof. dr. J.A.M.J. Enneking) wordt verplaatst en geopend in wat nu het A-gebouw van het Radboudumc is.
- Binnen deze kliniek voor inwendige ziekten (waarvan prof. dr. C. Majoor hoofd is en dr. H. Prenen 2^e man) beginnen zich al vroeg subspecialisaties af te tekenen. Dit betreft in eerste instantie de disciplines cardiologie, nefrologie, maag-, darm- en leverziekten en longziekten.
- Het zich ontwikkelende subspecialisme endocriene ziekten wordt in Nijmegen gedragen en gevormd door P.W.C. Kloppenborg. Hij begon in 1957 aan zijn opleiding tot internist bij prof. dr. C.L.H. Majoor. Na zijn promotie bekwaamde dr. Kloppenborg zich verder in vooral bijnierpathologie onder leiding van G.W. Liddle in Nashville, Tennessee, USA.

1960

- Inmiddels, in de zestiger jaren, voegen zich bij de subspecialistische disciplines ook de reumatische ziekten en endocrinologie.

1966

- Dr. Kloppenborg promoveert bij prof. dr. Majoor op het proefschrift: "De secretiesnelheid van aldosteron onder normale en pathologische omstandigheden". Dit onderzoek kwam tot stand in nauwe samenwerking met Th.J. Benraad werkzaam op het toenmalige laboratorium medische biologie (hoofd dr. W.J. van Dongen).
- Dr. Benraad promoveert bij prof. dr. S.L. Bonting op het proefschrift: "Bepaling van aldosteron met behulp van een dubbel-isotopen methode". De samenwerking met dr. Kloppenborg komt verder tot uitdrukking tijdens de promoties van beiden, op dezelfde dag (28 juni 1966) en zou "levenslang" standhouden.
- Bijvoet promoveert bij prof. dr. Majoor op het proefschrift: "Bloedspiegel, tubulair maximum en uitscheiding van fosfaat".

1968

- Na de terugkeer van dr. Kloppenborg uit de VS komt het in dit jaar onder zijn leiding tot de oprichting van de afdeling endocriene ziekten.

1969

- dr. A.G.H. Smals voegt zich als internist (vanaf 1970) bij de afdeling endocriene ziekten.

1970

- Dr. Kloppenborg wordt tot lector benoemd en in 1977 tot hoogleraar.
- Dr. Bijvoet wordt lector, mede verbonden aan de afdeling tandheelkunde. Hij was een van de eersten die het belang van bisfosfonaten voor de behandeling van botaanomeningen voorzag en speelde tijdens zijn hele loopbaan een internationale sleutelrol bij de verdere ontwikkeling daarvan.

1970

- Benraad wordt benoemd tot lector experimentele endocrinologie.
- Tot begin zeventiger jaren was het aantal vaste medewerkers op de afdeling endocriene ziekten zeer beperkt: De formatie bestond uit Kloppenborg en Smals, in nauwe relatie met Benraad en in samenwerking met Bijvoet en Kazem als hoofd van de afdeling radiotherapie en isotopenlaboratorium. Dit laboratorium was voor de afdeling endocriene ziekten van direct belang bij de diagnostiek en behandeling van schildklierziekten en voor radio-immuno diagnostiek.

- Er waren op de afdeling endocriene ziekten stages voor assistenten die in opleiding waren voor internist en onderzoekplaatsen voor internisten die zich verder in (aspecten van) de endocrinologie wilden verdiepen. Een aantal van hen bleef als staflid aan de afdeling verbonden.
- Evenals bv. in het academisch ziekenhuis van Utrecht, worden patiënten met uitgezaaide borstkanker binnen de afdeling endocriene ziekten behandeld. Het gaat daarbij in eerste instantie om (anti-)hormoontherapie, later uitgebreid met chemotherapie. Al vanaf het prille begin van deze activiteiten ontstaat een hechte samenwerking met medewerkers van andere bij deze aandoening betrokken afdelingen: heelkunde, radiotherapie, röntgendiagnostiek en pathologie hetgeen uitmondde in wekelijkse tumorwerkgroepsbesprekingen. In een later stadium wordt hierbij ook de afdeling klinische genetica betrokken.
- De zeer grote belangstelling voor borstkanker wereldwijd, niet in het minst door een snel stijgende incidentie van de ziekte, en ondersteund door “the National Cancer Act” in de USA (President Nixon 1971) leidt ook in dit ziekenhuis en de afdeling endocriene ziekten tot een enorme toename van patiënten, zeker als ook vrouwen met een primair mammacarcinoom voor meer dan chirurgie en bestraling in aanmerking komen.
- Een belangrijke indicatie voor soms langdurige opname van patiënten met gemetastaseerd mammacarcinoom betreft behandeling van metastatische botlesies en door tumor geïnduceerde hypercalciemie of met andere complicaties. De afdeling heeft aan deze, niet direct endocrinologische patiënten, steeds ruime gastvrijheid verleend. Door vroegdiagnostiek van en toenemend gebruik van adjuvante medicamenteuze therapie bij patiënten met een primair mammacarcinoom neemt het aantal patiënten met gemetastaseerd mammacarcinoom af. Daarnaast leidt de invoering van het gebruik van bisfosfonaten (Bijvoet!) tot een drastische vermindering van patiënten met ernstige botcomplicaties. Vermeld dient nog dat alle vaste medewerkers van de afdeling in hoge mate betrokken waren bij de behandeling en begeleiding van patiënten met borstkanker.
- De afdeling endocriene ziekten heeft steeds kunnen beschikken over een uitstekend functionerend secretariaat. Dit werd gedurende de eerste jaren samen met dat van Bijvoet gedragen door mevrouw A. Schade-Bos. Later werden zij opgevolgd door mevrouw L. Stam-Hulsewé bijgestaan door mevrouw S. van de Werf-Morsinkhof.

1972

- De afdeling is vanaf dit jaar nauw betrokken geraakt bij het Nijmeegse screeningsprogramma voor vroege opsporing van borstkanker (betrokken clinici: dr. J Hendriks, dr. C. Boetes en prof. dr. W. Penn, allen afdeling röntgendiagnostiek en prof. dr. R. Holland en dr. P. Bult, afdeling pathologie).
- De afdeling is ook nauw betrokken bij behandeling van patiënten met schildklierkarcinoom naast natuurlijk benigne schildklierafwijkingen (samen met heelkunde en nucleaire geneeskunde en het laboratorium van Benraad (met name dr. A. Ross)) en gynaecologische tumoren (samen met de afdeling gynaecologie en verloskunde) en natuurlijk zeldzame maligne tumoren van endocriene organen.
- J.I.M. Drayer werkt tijdens zijn opleiding tot internist, onder de hoede van Kloppenborg, Smals en Benraad aan een dissertatie over het renine-aldosteronsysteem bij hypertensie (promotie 1975). In 1981 zal hij definitief vertrekken naar de USA.
- F. Corstens wordt de leider van het isotopenlaboratorium.

1974

- Tot aan het emeritaat van Kloppenborg in 1996 en dat van zijn opvolger A.G.H. Smals als hoofd van de afdeling in 2000 bestaat de “vaste staf” van de afdeling endocriene ziekten uit L.V.A.M. Beex (1974-1996); G.F.F.M. Pieters (1975- 2010); G.H.J. Boers (1979-1996); A.R.M.M. Hermus (vanaf 1986. In 2001 benoemd tot hoogleraar en tevens opvolger van Smals als hoofd van de afdeling); Mevrouw P.B. Ottevanger (1992-1996) en mevrouw S.A.G. Kemink (1994-1999). Daarnaast zijn in die periode ook W.H.L. Hoefnagels (1974-1978), en A.E.M. Smals (1984-1987) langdurig aan de afdeling verbonden geweest.

- De beddenafdeling voor endocriene ziekten krijgt een vaste locatie op de eerste verdieping van het C-gebouw (toen nog “palengebouw”) met als verpleegkundig hoofden mevrouw C. Willemsen en mevrouw T. Terburg. De beschikbare bedden worden gedeeld met die voor Nucleaire geneeskunde (prof. dr. I. Kazem, later dr. F. Corstens) en botstofwisselingsziekten (dr. O.L.M. Bijvoet).
- Bijvoet wordt benoemd tot hoogleraar endocrinologie in Leiden.
- Beex wordt internist en blijft werkzaam op de afdeling endocriene ziekten, waar hij zich vooral verdiept in “endocriene oncologie”, in het bijzonder mammacarcinoom.
- Hoefnagels bouwt verder aan aldosteronproblemen.
- Pieters specialiseert zich in neuro-endocrinologie en ontwikkelt zich tot landelijk en internationaal erkende specialist op dit terrein. Daarbij komt zijn zeer grote neurologische kennis en expertise ten goede aan patiënten met neuro-endocriene afwijkingen maar ook aan de toenemende aantallen patiënten met een gemetastaseerd mammacarcinoom.
- Hermus verdiept zich vooral in aandoeningen van de hypofyse en de bijniere en beoefende endocriene ziekten in zijn volle omvang.

1974

- Smals (A.G.H.) promoveert op het proefschrift “Leydig cell function in Klinefelter’s syndrome”, promotores P.W.C. Kloppenborg en Th.J. Benraad. Andrologie blijft voor Smals de superspecialisatie binnen de endocrinologie. Maar zijn brede algemene interne en endocrinologische kennis en zijn vermogen om deze op patiënt- en wetenschappelijk niveau toe te passen (meer dan 200 publicaties) waren uniek.
- De al genoemde hechte band tussen Kloppenborg en Benraad is zeer gunstig voor een effectieve samenwerking tussen kliniek en laboratorium. In eerste instantie betreft dit het laboratorium medische biologie, onder leiding van dr. W.J. van Dongen.

1978

- Mevrouw W. Straten komt in dienst als secretariaat medewerker. Zij blijft als zeer stabiele kracht die tot aan 2009 het wel en wee van de afdeling intens meebeleeft en begeleidt. Dit samen met de parttime werkende mevrouw van der Werf- Morsinkhof, later mevrouw I. Swinkels-Scholten. Zij vertrekt in 1988 als secretaresse naar het laboratorium van Benraad. In haar plaats komt mevrouw M. Vink-Knuist (tot 1997) opgevolgd door mevrouw L. Scholte.

1979

- Het laboratorium Medische Biologie wordt opgeheven.
- G. Boers versterkt de afdeling. Zijn aandachtsgebied is metabole stofwisselingsziekten. Hij promoveert in 1985 (promotor A.G.H. Smals)

1980

- Benraad wordt benoemd tot hoogleraar en ontwikkelt het laboratorium experimentele biologie, later laboratorium voor experimentele en chemische endocrinologie (ECE).

1984

- Het deelspecialisme nucleaire geneeskunde wordt erkend en Corstens wordt hoofd van de toen ook in ons ziekenhuis vormgegeven afdeling nucleaire geneeskunde.

1986

- Smals wordt benoemd tot hoogleraar.
- Promotie dr. A. Hermus op het proefschrift “Corticotropin Releasing Hormone”, promotores Kloppenborg en Benraad

1987

- Corstens wordt benoemd tot hoogleraar en blijft tot aan zijn emeritaat in 2011 hoofd van de afdeling nucleaire geneeskunde.

1989

- Hermus krijgt een fellowship van de KNAW voor onderzoek naar de hypofyse-bijnieras.

1992

- Mevrouw P. Ottevanger versterkt de staf endocriene ziekten en is vooral betrokken bij de “endocriene oncologie”.

1994

- Dr. W. Hoefnagels wordt hoogleraar klinische geriatrie.

1995

- Benraad gaat met emeritaat en wordt opgevolgd door dr. C.G.J. Sweep.

1996

- De inmiddels meest uitgebreide onderdelen van de “endocriene oncologie”, behandeling van borstkanker en gynaecologische tumoren, worden ondergebracht bij de afdeling medische oncologie onder de leiding van prof. dr. D.J. Th. Wagener. De behandeling van schildklier-kanker en andere endocriene tumoren blijven onderdeel van endocriene ziekten.
- Met de voor de afdeling endocrinologie grote inperking van activiteiten verhuisden ook Beex en Ottevanger naar de afdeling medische oncologie. Ottevanger promoveert daar in 2007, titel proefschrift: “Measuring and improving quality of care in oncology”, promotores P.H.M. de Mulder en R.P.T.M. Grol.
- De activiteiten omtrent metabole stofwisselingsziekten, met name homocystinurie worden verplaatst naar algemeen interne ziekten. Daarmee vertrekt Boers naar deze afdeling.
- In december van dit jaar gaat Kloppenborg met emeritaat. Hij wordt opgevolgd door Smals

1997

- Het laboratorium voor experimentele en chemische endocrinologie (ECE) wordt samengevoegd met de klinische laboratoria voor endocrinologie en voortplanting (LEV 3 en LEV 5) tot de Afdeling Chemische Endocrinologie (ACE). In deze in naam opeenvolgende laboratoria worden onder andere uiterst nauwkeurige metingen van (vrije) hormoonspiegels en van een scala aan antistoffen alsmede bepalingen van steroïdhormoon receptoren en (tumor) groeifactoren ontwikkeld. Het laboratorium fungeert op Europees niveau als referentie voor steroïdhormoon receptormetingen.
- De tandeband kliniek en laboratorium is ook tot uiting gekomen in de gezamenlijke promoties van Kloppenborg en Benraad in 1966, van Beex en A.J.M. Koenders in 1979, en van P.G. Koenders en C. Kienhuis in 1992.

2000

- Smals gaat met emeritaat en de inmiddels afgeslankte afdeling endocriene ziekten komt onder de leiding van prof. dr. Ad Hermus. Kenmerkend voor de ontwikkeling van de afdeling onder zijn leiding zijn vooral de voortdurend betere (multidisciplinaire) structurering van delen van het vakgebied. Dit komt tot uiting in de oprichting van specifieke poliklinieken en centra in de latere jaren.
- De medische staf van de afdeling bestaat uit prof. dr. A. Hermus (hoofd); dr. G.F.F.M. Pieters; en vanaf 2000 dr. M. den Heijer en dr. S.H.M. van Uum.
- Ook prof. dr. Hermus wordt deskundig en bevlogen secretariael ondersteund. Bij hem zijn bij het begin van zijn leiderschap over endocrinologie Wil Straten en Lennie Scholte, als ook mevrouw M. van Haaren-Mathijssen werkzaam.
- De namen van de opeenvolgende secretariële medewerkers leven voort in de “woorden van dank” voor het uiteindelijk drukbaar maken van de vele manuscripten van de op de afdeling bewerkte proefschriften.

2002

- Dr. S.H.M. van Uum vertrekt naar Canada, universiteit van Saskatchewan.

2005

- Mevrouw dr. R. Netea-Maier komt als staf lid naar endocriene ziekten. Haar aandachtsgebied is, na een onderzoekperiode in Denver, USA, de behandeling van schildkliercarcinoom.
- Dr. Sweep wordt benoemd tot hoogleraar in de Chemische Endocrinologie.

2006

- Dr. H. Timmers versterkt de medische staf. Hij specialiseert zich, na een onderzoekperiode bij de NIH, Bethesda, USA, in vooral feochromocytoom/ paraganglioom

2009

- Een groot aantal laboratoria, waaronder ook het ACE, worden samengevoegd tot laboratoriumgeneeskunde, hoofd prof. dr. C.G.J. Sweep.
- Oprichting Radboudumc expertisecentrum hypofyseziekten (met o.a. de afdeling neurochirurgie). Voorzitter prof. dr. A. Hermus
- Versterking van de multidisciplinaire polikliniek voor volwassen vrouwen met het Turnersyndroom (coördinatie dr. H. Timmers). Deze polikliniek functioneert binnen het Radboudumc expertisecentrum Disorders/Differences in Sex Development (DSD).

2010

- Mevrouw dr. N. Stikkelbroeck komt bij de medische staf. Haar aandachtsgebieden zijn transitiezorg, gynaecologische/urologische endocrinologie en onderwijs. Zij was in 2003 cum laude gepromoveerd op het proefschrift "Congenital Adrenal Hyperplasia: from childhood into adulthood".
- Oprichting van het centrum voor neuro-endocriene en syndromale tumoren (dr. Netea-Maier)
- Oprichting van het Radboudumc expertisecentrum bijnierziekten (voorzitter tot 2015 prof. dr. A. Hermus, vanaf 2015 Dr. Henri Timmers). Dit is thans het grootste bijniercentrum in Nederland en bezit bijzondere expertise op het gebied van de bijnierziekten feochromocytoom/paraganglioom, primair aldosteronisme, syndroom van Cushing, bijnierschorsinsufficiëntie, congenitale bijnierhyperplasie en bijnierschorscarcinoom. Het is ook de drijvende kracht achter BijnierNET, een landelijk netwerk waarin patiënten en zorgverleners samenwerken om de zorg voor bijnierpatiënten op innovatieve wijze te verbeteren. Onderzoek wordt verricht naar alle bijnierziekten met focus op feochromocytoom/paraganglioom en primair aldosteronisme (in samenwerking met de sectie vasculaire geneeskunde). Op deze onderzoeksgebieden behoort het Radboudumc inmiddels tot de meest vooraanstaande centra in de wereld.
- Dr. G. Pieters vertrekt naar het Rijnstate ziekenhuis in Arnhem.

2011

- Prof. dr. Corstens gaat met emeritaat en wordt opgevolgd door prof. dr. W. Oyen.
- Dr. Den Heijer wordt benoemd tot hoogleraar en internist/endocrinoloog in het VUmc in Amsterdam.

2012

- Mevrouw dr. A. van de Ven wordt stafid. Zij promoveert in 2016 op het proefschrift "Towards an optimal TSH-level: different goals for different outcomes and for different populations?"
- De afdeling endocriene ziekten fuseert met de afdeling algemene interne geneeskunde (hoofd: Prof. dr. J.W.A. Smit). Prof. dr. Smit, ook internist-endocrinoloog en expert op het gebied van schildkliercarcinoom, was kort daarvoor overgekomen uit Leiden. Binnen de afdeling interne geneeskunde wordt endocriene ziekten (nog steeds onder leiding van Hermus) een van de vier klinische secties, naast infectieziekten, vasculaire geneeskunde en diabetes mellitus. Dit leidde tot een verdere versterking van de samenwerking, o.a. met het laboratorium voor experimentele interne geneeskunde. Binnen de sectie endocriene ziekten zijn thans 6 internist-endocrinologen werkzaam (4,6 fte). Daarnaast leveren een verpleegkundig specialist (Mies Kerstens), een gespecialiseerd verpleegkundige/casemanager (Marieke Fleuren) en 5-7 AIOS een belangrijke bijdrage aan de patiëntenzorg. Sinds 1996 zijn meer dan 30 internist-endocrinologen opgeleid.
- De patiëntenzorg en het wetenschappelijk onderzoek van de sectie endocriene ziekten is thans georganiseerd binnen 4 in 2015/2016 door VWS erkende expertisecentra zeldzame aandoeningen. De 4 expertisecentra participeren in de leiding van de relevante landelijke (academische) netwerken en participeren tevens in de in 2017 gestarte European Reference Networks (ERN) Rare Endocrine Disorders and Rare Cancers.

2013

- Oprichting van het Radboudumc expertisecentrum schildkliercarcinoom (voorzitter Dr. Romana Netea-Maier). Het behoort thans tot de 3 grootste centra voor behandeling van schildkliercarcinoom in Nederland. Het centrum loopt voorop bij de implementatie van moleculaire diagnostiek in de patiëntenzorg. Het centrum heeft sinds 2009 een gespecialiseerde polikliniek voor sneldiagnostiek bij patiënten met een schildkliernodus. In de laatste jaren heeft het klinisch en translationeel onderzoek een grote vlucht genomen. Gefocust wordt op de immunologische aspecten van schildkliercarcinoom met het doel om innovatieve therapieën voor deze ziekte te ontwikkelen.

2018

- Mevrouw dr. A. van de Ven volgt Hermus op als voorzitter van het Radboudumc expertisecentrum hypofyseziekten. Dit centrum bezit veel expertise op het gebied van diagnostiek en therapie van endocrien actieve hypofyse tumoren. In het Radboudumc vonden in de afgelopen 20 jaar meer dan 1000 endoscopische hypofyseoperaties plaats, het grootste aantal in Nederland. Het klinisch onderzoek richt zich op bestudering van restklachten/ restpathologie na succesvolle chirurgische behandeling van endocrien actieve hypofyse tumoren, met name bij patiënten met het syndroom van Cushing en acromegalie.
- Dr. H. Timmers en Dr. R. Netea-Maier worden in 2017 benoemd tot UHD/Associate Professor, respectievelijk op het terrein van bijnierziekten en endocriene oncologie.
- Het stafsecretariaat wordt bezet door mevrouw M. van Haaren-Mathijssen, mevrouw M. Jansen (coördinator), en mevrouw M. van de Geer. Verdere stafondersteuning door mevrouw H. de Bruijn.

Dit document is samengesteld door dr. Louk Beex (met dank aan mevrouw W. Straten, prof. dr. A. Hermus, dr. G. Pieters, en prof. dr. F. Sweep voor hun onmisbare bijdragen).

Versie: maart 2019.